

Manteuffel, Tadeusz

Wspomnienia pośmiertne T. N. W. : Jan Korwin-Kochański (1869-1949)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 42, 185-187

1949

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW:

BIE	Bulletin d'Institut d'Égypte.
BIFAO	Bulletin d'Institut Français d'Archéologie Orientale.
BCH	Bulletin de Correspondence Hellénique.
ChE	Chronique d'Égypte.
RBPh.	Revue Belge de Philologie et d'histoire ancienne.
REG	Revue des Etudes Grecques.
REL	Revue des Etudes Anciennes.
RPh.	Revue de Philologie.
REA	Revue des Etudes Latines.

Jan Korwin - Kochanowski

(1869—1949)

Z Janem Karolem Kochanowskim schodzi do grobu ostatni członek założyciel Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, b. przewodniczący jego Wydziału II, a potem w latach 1918—1925 Prezes.

Urodzony dnia 30 stycznia 1869 roku w Rożenku, pow. opoczyńskiego, nauki szkolne pobierał w Kielcach i Piotrkowie. Pod wpływem Adolfa Pawińskiego obrał po uzyskaniu matury studia historyczne, udając się w tym celu do Krakowa. Na Uniwersytecie Jagiellońskim był w latach 1888—1892 uczniem Stanisława Smolki, Bolesława Ulanowskiego, Wincentego Zakrzewskiego, Michała Bobrzyńskiego oraz Franciszka Piekosińskiego. W latach 1892—1894 przebywał na studiach uzupełniających we Wrocławiu, pracując pod kierunkiem Grünhagena i Cara. Tam też wyrobił się na znakomitego paleografa i znakomitego znawcę polskiego średniowiecza. Wysoce ceniony przez

swoich mistrzów, z ich poręki udał się do „Istituto Germanico“ w Rzymie, gdzie spędził wiosnę 1893 na studiach. W roku 1895 osiadł w Warszawie, rozwijając ożywioną działalność pisarską i naukową. Drukował podówczas swoje studia w „Albumie biograficznym zasłużonych Polaków i Polek XIX“, „Bibliotece Warszawskiej“, „Kwartalniku Historycznym“, „Poradniku dla samouków“, „Vestniku slovanskych starozitnosti“ i innych. W tym czasie został kierownikiem naukowym działu historycznego miesięcznika „Książka“, współredaktorem „Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej“, wydawcą materiałów historycznych pt. „Teki Pawińskiego“, redaktorem „Przeglądu Historycznego“. Jego zainteresowania nie ograniczyły się do średniowiecza, którego był tak doskonałym znawcą, pociągały go coraz bardziej zagadnienia metodologiczne i socjologiczne. Zaznaczyło się to wyraźnie w jego twórczości pisarskiej, w której po studiach o „Kazimierzu Wielkim“ ((1899), „Witoldzie Wielkim Księżu Litewskim“ (1900), po „Dziejach Akademii Zamoy-skiej“ (1900) i dwóch tomach „Szkieł i drobiazków historycznych“ (1904 i 1908) przysła kolej na „Echa prawieku“ (1910), tłumaczone na niemiecki i francuski, „Nad Renem i nad Wisłą“ (1913), „Postęp ludzkości“ (1917) wreszcie na „Polskę w świetle psychiki własnej i obcej“ (1920 i 1925). Zainteresowania powyższe oraz próba stworzenia swoistej historiozofii w książce pt. „Wśród zagadnień naszej doby“ (1934) odciągnęły tego wybitnego mediewistę od rozpoczętych przez niego prac wydawniczych, których pięknymi przykładami były „Księgi sądowe brzesko-kujawskie“ (1904) i tom I „Kodeksu dyplomatycznego mazowieckiego“ (1919).

Aczkolwiek nie posiadał Kochanowski zdolności organizacyjnych, nie uchylał się od pracy w organizacjach naukowych i oświatowych. Był więc członkiem Komitetu Kasy im. Mianowskiego, członkiem założycielem Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie oraz Warszawskiego Towarzystwa Miłośników Historii.

Z nauczaniem uniwersyteckim zetknął się Kochanowski późno, odmawiając bowiem przyjęcia stanowiska z rąk niemieckich, został powołany na katedrę historii Polski wraz z naukami pomocniczymi historii dopiero w dniu 1 kwietnia 1919 roku już jako 50-letni mężczyzna. Przyzwyczajony z cza-

sów swoich studiów akademickich do szczupłego grona studentów nie mógł sobie dać rady z tą masą młodzieży, jaka zalała sale wykładowe po roku 1918. Stąd ograniczał się do kontaktów z nielicznymi tylko słuchaczami. Ci jednak wybrani mogli w całej pełni czerpać z bogatej skarbnicy jego wiedzy.

Przeniesiony na własną prośbę w stan spoczynku, jesienią 1934 roku zamknął się całkowicie w zaciszu domowym, zrywając z wolna wszelkie kontakty z gronem dawnych kolegów i uczniów. W tym stanie zastała go wojna. Pierwsze lata okupacji spędził w Warszawie, nie opuszczając wcale mieszkania. Bombardowanie lotnicze Warszawy wiosną 1943 roku pozbawiło go tego schronienia. Wybuch pobliskiej bomby zdemolował zajmowane przezeń locum, a jego samego kontuzjonował. W stanie ciężkim został przewieziony przez rodzinę na wieś do Widawki pod Radomskiem. Nie przypuszczano, aby mógł przenieść ten wstrząs i ogólnie liczone się z jego zgonem. Wiadomości te przesiąkły nawet zagranicę, gdzie nazwisko Kochanowskiego znalazło się na liście strat poniesionych przez kulturę polską w czasie okupacji.

Brak wiadomości od niego po powstaniu warszawskim sprawił, że pogład ten rozpowszechnił się również i w kraju, gdzie Go powszechnie uważano za zmarłego. Dopiero przypadkowe zetknięcie się z sędziwym profesorem któregoś z działaczy oświatowych pozwoliło mu na sprostowanie tej mylnej informacji. Okazało się, że żył nadal schorowany, na wpół ślepy, opuszczony przez wszystkich i z nikim nie utrzymujący stosunków w Widawce. Zakończył tam życie w dniu 6 października 1949 roku.

Tadeusz Manteuffel

January Kołodziejczyk

(1889—1949)

Zmarły w marcu 1949 r. w Zalesiu Dolnym pod Warszawą, January Kołodziejczyk pozostawił po sobie wdzięczną pamięć jako autor kilku prac florystycznych terenowych z hydrobiologią związanych, ceniony badacz z dziedziny historii botaniki, najbardziej zasłużony w ostatnim 20-leciu autor podręczników